

Edicija iz perspektive hazreti Alije

VJERSKE MANJINE

Ruhullah Šeriatī

Sadržaj

Uvod

Ključni stručni izrazi

PRVI DIO

– MEĐUSOBNA PRAVA VJERSKIH MANJINA I ISLAMSKJE VLASTI

PRVO POGLAVLJE

- PRAVA VJERSKIH MANJINA U ODNOSU NA ISLAMSKU DRŽAVU PREMA STANOVIŠTU HAZRETI ALIJE

a)Politička građanska prava

- 1- Pravo na sigurnost
- 2- Jednakost svih pred zakonom
- 3- Pravo na protest i kritiku rada vladara
- 4- Pravo na traženje pravde
- 5- Jednakost svih pred sudom
- 6- Pravo slobode i nezavisnosti u privatnom životu

b)Ekonomska, društvena i kulturna prava

- 1- Prava vezana za ekonomske poslove
- 2- Pravo na vlasništvo stanbenog objekta i pravo na posao
- 3- Pravo na društvenu bezbjednost i mir
- 4- Pravo na posjedovanje bogomolje i slobodno obavljanje vjerskih obreda.

DRUGO POGLAVLJE –

DUŽNOSTI MANJINA U ISLAMSKOJ DRŽAVI

a) Ekonomske obaveze

b) Ostale obaveze

TREĆE POGLAVLJE – KAZNE

a) Kršenje Božijeg zakona- prava Boga u odnosu na ljude

b) Kršenje prava drugih ljudi

DRUGI DIO

- OPHOĐENJE I KULTURA PONAŠANJA PREMA NEMUSLIMANIMA U ISLAMSKOM DRUŠTVU

PRVO POGLAVLJE -PRINCIPI KULTURE PONAŠANJA PREMA NEMUSLIMANIMA

- 1) Da'wet- poziv u islam
- 2) Principijelnost i odanost dogovorima i sporazumima
- 3) Dobročinstvo- ihsan
- 4) Nastojanje u pridobijanju srca
- 5) Nefje-sebil - neutralizacija dominacije kufra

DRUGO POGLAVLJE - OPHOĐENJE I KULTURA PONAŠANJA PREMA NEMUSLIMANIMA U ISLAMSKOM DRUŠTVU

- a) Polje društvenog kontakta
- b) Porodični kontakti i odnosi
- c) Lični kontakti i odnosi

IZVORI

Uvod

Ova knjižica raspravlja o vjerskim manjinama sa aspekta mišljenja imama Alije, neka je mir na njega. Hazreti Alijin pogled je dvostran i obuhvata lična prava čovjeka kao i prava države, to znači da prema njegovom mišljenju čovjek u odnosu na državu ima neka prava, ali istovremeno i država u odnosu na čovjeka posjeduje određena očekivanja i potraživanja. Hazreti Alija je često govorio o dvostranim pravima i obavezama pojedinca i države u tom kontekstu i o pravima i dužnostima nemuslimana prema državi. Na osnovu njegovih govora možemo reći da nemuslimani stanovnici islamske države u odnosu na državu posjeduju određena prava i obaveze.

O načinima komunikacije, ponašanja i druženja muslimana sa nemuslimanima stanovnicima islamske države raspravljaćemo u drugom dijelu knjige.

Iz tog razloga što su ovo teme o kojima se raspravlja u fikhu-islamskom pravu, postoji određen broj stručnih izraza za koje je potrebno objašnjenje prije nego što se upustimo u glavnu raspravu.

Ključni stručni izrazi

Ehli kitab – sljedbenici religija kršćanstva, jevrejstva i zoroastrizma stručno se nazivaju Ehli kitabijama. Grupa stručnjaka, jevreje i kršćane smatra ehli kitabijama dok zoroastrovce - pripadnike iranske predislamske religije ne ubraja među njih, međutim, prema mišljenju hazreti Alije, neka je mir na njega, i oni su, također, pripadnici ehli kitaba zato jer su i oni imali poslanika i nebesku knjigu.

Islam priznaje ove tri pomenute religije i za njihove sljedbenike predvidio je posebna prava i slobode. Posljedice priznavanja ove tri religije oglašavaju se u pravima o kojima ćemo raspravljati na sljedećim stranicama.

Ehli zimme- Zimme je u značenju utočište i zaštita. Ehli zimije su nemuslimani koji na osnovu sporazuma sa islamskom državom žive u islamskoj državi. U ovom sporazumu islamska vlast i nemuslimani se međusobno obavezuju da će poštovati određena pravila i principe, a koji su od koristi za obje strane. Ovakva vrsta sporazuma je stalnog karaktera. Sve dok ehli zimije ispunjavaju preuzete obaveze, vlast nema pravo kršiti sporazum postignut sa njima i protjerivati ih iz države.

Ovaj sporazum sa ehli zimijama sličan je sporazumu o prihvatanju državljanstva u savremenim uslovima. Danas se savremene zemlje prema osobi koja je prihvatila njeno državljanstvo odnose na osnovu zakona o državljanstvu. Prema ovom zakonu državljanin se obavezuje na poštivanje svih zakona države, zauzvrat država će štiti njegova prava i priznati ga kao svog građana.

Muste'minin – je sporazum o privremenom ulasku nemuslimana na teritoriju islamske države. Muste'minin su osobe koje sa islamskom vlašću sklapaju sporazum privremenog karaktera. Naravno ove osobe svoj

sporazum mogu promijeniti u stalni sporazum i postati ehli zimme . Ovaj se sporazum uglavnom koristi u doba ratova. Uz pomoć ovog sporazuma stanovnici države neprijatelja u stanju su ući na teritoriju islamske države i boraviti na njoj.

PRVI DIO

MEĐUSOBNA PRAVA VJERSKIH MANJINA I ISLAMSKJE VLASTI

PRVO POGLAVLJE

PRAVA VJERSKIH MANJINA U ODNOSU NA ISLAMSKU DRŽAVU- PREMA STANOVIŠTU HAZRETI ALIJE

Kao što je već rečeno, vjerske manjine u okviru islamske vlasti posjeduju određena prava. Ova prava se mogu razmatrati sa različitih aspekata civilnog, ekonomskog, društvenog i kulturnog prava.

Politička građanska prava

Društveni život, pored toga što sa sobom nosi lične i društvene obaveze i odgovornosti, čovjeku donosi i neka prava od kojih je političko građansko pravo jedno od tih prava. Živeći u islamskom društvu vjerske manjine sa aspekta hazreti Alije, neka je mir na njega, ostvaruju određena politička građanska prava kao na primjer:

Pravo na sigurnost

Nemuslimanske manjine, prihvatajuću zakone islamske zemlje, smatraju se državljanima te zemlje; njihovi životi, imetak i čast, poput muslimanskih, su u potpunoj zaštiti islamske vlasti. Niko, pa čak ni predsjednik države, nema pravo nepravedno i nelegalno da se prema njima ophodi. Hazreti Alija, neka je mir na njega, govoreći o njihovom pravu na sigurnost kaže :

اموالهم كأموالنا و دمائهم كدمائنا

“Njihovi imeci (nakon što prihvate uslove zaštite islamske države) su poput imetaka naših, a njihova krv je poput naše krvi (pod zaštitom islamske države).”(Hor Amoli : Vesailu-š-ši’e, tom 2. , str. 119.)

Hazreti Alija, neka je mir na njega, duboko je bio razalošćen kada je čuo da je Muavijina vojska pod plaštom zaštite Islama napala na žene nemuslimanke koje su stanovale na prostorima islamske države i opljačkale njihov nakit. Tada je on rekao :

“Kada bi kojom prilikom nakon što čuje vijest o ovom događaju neki musliman umro (od dubine tuge I bola), ne bi ga trebalo kuduti. Čak naprotiv, kod mene je to dostojno i časno.”(Nehd`ul-belaga, hutba br. 27.)

Čini se da je nakon ovog događaja – Muavijinog napada na ove osobe i pljačkanja njihovog imetka pod izgovorom osvete Osmanove krvi - hazreti Alija napisao pismo Muaviji u kome je rekao:

“Teško tebi, kakav je bio grijeh zimija u ubistvu Osmanovu?”(Ibrahim bin Muhammed Sekafi: El-Garat, str. 489.)

Ove dvije hazreti Alijine rečenice pokazuju da je osiguranje sigurnosti života i imetka nemuslimana koji žive pod zaštitom islamske vlasti, jedna

od dužnosti i obaveza vladara i vlasti. Prema hazret Alijinom mišljenju, čak i oni nemuslimani koji su ratovali protiv muslimana ukoliko potraže utočište i zaštitu kod vladara ili kod nekog muslimana, imaju pravo slobodno ući u islamsku zemlju i sve dok žive na teritoriji koju muslimani kontrolišu niko nema pravo da ih napada ili uznemirava.

Drugim riječima, čak i ona osoba koja je u ratu sa muslimanima ubila na desetine muslimana ukoliko zatraži zaštitu, odnosno azil, od nekog muslimanskog vladara ili nekog od muslimana, u trenutku kada stupi nogom na tlo muslimanske zemlje, dužnost države je da mu osigura potpunu sigurnost. U istom kontekstu, ukoliko strana koja daje azil i utočište smatra da je istekao period zaštite azilanta, ista strana je dužna da ga obavijesti o isteku perioda zaštite i da mu dozvoli da se vrati u svoju zemlju. Hazreti Alija, neka je mir na njega, govoreći o značaju odanosti obećanjima i sporazumima kaže :

ما يقرن بالله من يرقعه و ذمته

“Onaj ko ne poštuje sporazume i obećanja, on nema vjere u Boga.”¹

من ائتمن رجلاً علي دمه خان به فانا من قتل برئ و ان كان المقتول غي النار

”Osjećam odvratnost i odbojnost od one osobe koja uzme u svoju zaštitu život nekog čovjeka te poslije toga prekrši svoju riječ i obećanje (i ubije osobu kojoj je dao zaštitu), pa čak ako ubijeni bide zaslužan (džehennemske) vatre.”

Hazreti Alija je svoje namjesnike pozivao na poštivanje i odanost sporazumima I obezbijedenja sigurnosti za stanovnike nemuslimane, kao što je to jasno uočljivo i u govoru koji je izrekao prilikom postavljanja Malika za namjesnika Egipta.

فلا تغدرن بدمتك و لا تحسن عدوك

” Nikada ne čini izdaju postignutom sporazumu i nikada ga ne krši čineći na taj način prevaru neprijatelja.”

Jednakost svih pred zakonom

Društvo se formira na osnovu zajednice i udruživanja osoba koje uprkos različitosti njihovih zahtijeva, vjerovanja, morala I usmijerenja, razmišljaju o mogućnosti osiguranja svojih interesa unutar te zajednice. Nema sumnje da je poštivanje principa pravde i jednakosti pred zakonom jedna od osnovnih potreba društva i odnosa među ljudima. Spriječavanje terora - zuluma i jačanje pravde bili su neprestane bojazni i brige hazreti Alije. Sa hz. Alijinog stanovništva teror je pokuđen bez obzira protiv koga je usmjeren I bez obzira ko da ga čini. Imam je smatrao najpokudenijom vrstom terora , teror I tlačanje slabih, a gaženje njija prava nije dozvoljavao ni pod kakvim uslovima. Imam je u svojim govorima mnogo akcentirao na tome da je svako društvo potrebno vladara i vlasti pod čijom bi skrbi stanovništvo ostvarilo svoja prava.

To znači da je on smatrao da je cilj formiranja države nastojanje obezbijedenja uslova u kojima će stanovnici ostvariti svoja prava.

"وانه لا بد للناس من اميرو بر او فاجر يعمل في امرته المؤمن و يستمتع فيها الكافر"

”Narod nema drugog izbora do da ima vladara-upravitelja, dobročinitelja ili opaka, vladara pod čijom će vlašću vjernik biti slobodan u obavljanju svoga posla (ibadeta- izvršavanja vjerskih obaveza I dužnosti) a nevjernik , također, imati koristi.”

Kao što vidimo, hz. Alija prvo napominje nevjernika da se koriste blagodatima postojanja države i pravima koje osigurava vladar za stanovnike države. Stoga se može izvući zaključak da i nemuslimani u islamskim zemljama imaju pravo da uživaju u blagodati jedne od najbitnijih ostvarenja i rezultata postojanja vlasti, to jeste društvene pravde, kao što je zabilježeno u naredbama i savjetima o metodama vladanja imam Alija upućenim Malik Aštaru:

أشعر قلبك الرحمة و المحبة لهم و اللطف بهم و لا تكون ن عليهم سبعا ضاريا تغتتم
أكلهم فانهم صنفان: اما اخ لك في الدين و اما نظير لك فس الخلق.

”Svoje srce navikni na milost prema narodu, i ne budi prema njima poput proždrljive zvijeri koja iščekuje pogodan trenutak kako bi se okomila na njih da ih proguta. Doista postoje dvije vrste ljudi: jedna grupa tvoja su braća po vjeri dok je druga grupa jednaka tebi u stvaranju.”

U ovim rečenicama, hz. Alija smatra dvije grupe, muslimane i nemuslimane podanicima vladara i podsjeća nas da i nemuslimani pod okriljem islamskih zemalja imaju pravo na ostvarenje svojih ljudskih prava i pravo da budu obuhvaćeni milošću vladara muslimana, onako kako to u savjetu Maliku Aštaru kaže, ne izdvajajući ni jednu grupu posebno, svi ljudi su dostojni milosti.

”Ljudi nisu bezgrešni, ponekada čine greške, a pritiću im i problemi u životu, tako da oni namjerno ili iz nehata počine grijeh. Ti trebaš biti prema njima strpljiv i milostiv isto onako kako želiš da Bog prema tebi bude milostiv.”

Pravo na protest i kritiku rada vladara

Vladar, u svom odnosu prema nemuslimanima koji žive u islamskim zemljama mora biti umjeren. U Nehdžul belagi čitamo ” Seljaci nemuslimani jednog grada požališe se Zapovjedniku pravovjernih zbog grubog i žestokog ophođenja vladara grada prema njima. Hz. Alija u pismu poziva namjesnika grada na umjerenost i pravednost; ” Seljaci stanovnici tvoga grada žalili su se na tvoje brutalno, grubo, kruto i ponižavajuće ponašanje. Ja sam razmišljao o vezi sa tim i došao do zaključka da sa jedne strane iz razloga njihova nevjerstva oni nisu dostojni približavanja(milosti), dok sa druge strane iz tog razloga što su sa nama sklopili sporazum, nisu dostojni protjerivanja. Stoga se prema njima ophodi odlučno ali blago. U svom odnosu prema njima odaberi sredinu između grubosti i samilosti, sredinu između blizine i pozivanja na približavanje i udaljavanja i odbijanja miješanja.”

Hz. Alija u ovim rečenicama, pored prihvatanja njihovih žalbi i protesta na loš rad i odnos namjesnika, savjetuje namjesniku da osnovu svog djelovanja utemlji na ponašanju koje će biti između blagosti i grubosti. Da, u

pojedinin slučajevima grubost i odlučnost su neophodni, međutim, nikada se ne smije zaboraviti umjerenost i srednji put.

Pravo na traženje pravde

Pravo na traženje pravde jedno je od osnovnih prava čovjeka. I posjednici božanske knjige (kršćani i jevreji), poput muslimana, imali su pravo obratiti se sudu hazreti Alije i tražiti procesuiranje njihovog slučaja. U slučaju u kom je jedna strana u sporu musliman, sudija je obavezan procesuirati slučaj, međutim, ukoliko su obadvije strane kršćani sudija, također, može prihvatiti slučaj i procesuirati ga. Imam u vezi sa ovim kaže:

”Kada se jedan ehli kitabija¹ obrati sudiji (muslimanu) radi nekog problema, on će mu suditi shodno Božanskoj objavi, kao što Bog u Kur’anu časnom kaže :

” فاحكم بينهم بما انزل الله .

“...da sude prema onome što je Allah objavio u njemu.”

Ovaj ajet pored potvrde prihvatanja procesuiranja slučajeva od strane islamskih sudova, uspostavlja pravilo prema kome se i slučajevima u kojima učestvuju ehli kitabije sudi u skladu sa islamskim zakonom. Imam Sadik, neka je mir na njega, kaže :” Doista je Zapovjednik pravovjernih rekao- kršćanin, jevrej i zoroastrovac, također, (poput muslimana) jedni nad drugima izvršavaju krvarinu, tako da kada neka osoba ubije drugu osobu, nad ubicom se izvršava smrtna kazna.” Također, se prenosi da je imam Sadik rekao :

” Zapovjednik pravovjernih je presudio u slušaju pobačaja djeteta jedne jevrejke ili kršćanke presudom plaćanja kazne u iznosu od jedne desetine krvarine njene majke.”

Iz svega se može izvući zaključak da se i ehli kitabije poput muslimana mogu obraćati islamskim sudovima i zatražiti donošenje presude u sporovima.

Jednakost svih pred sudom

Jednakost svih pred sudom je u značenju poštivanja principa pravednosti u sprovođenju prava i procesuiranju prestupa. Hazreti Alija je jako akcentirao na sprovođenju principa jednakosti svih osoba pred sudom, čak i u slučajevima kada je on sam bio jedna strana u sporu, s obzirom na povećanu mogućnost da sudija izrazi više naklonosti prema njemu, znao je napomenuti sudiju na njegove dužnosti. Na primjer u historiji se susrećemo sa događajem u kome stoji da je jednog dana jedan jevrej došao kod halife Omera i žalio se na Aliju, neka je mir na nj. Kada su dvije strane u sporu došle u sud da im se sudi, halifa Omer reče Aliji :” O Ebul-Husejne, ustani i sjedi kod osobe koja je podnijela žalbu na tebe. Hz. Alija je ustao i sjeo pored jevreja, ali na njegovom licu se vidjelo nezadovoljstvo. Nakon okončanja zasijedanja suda halifa Omer reče Aliji :” Alije! Da te nije uvrijedio to što si smatran jednakim onoj strani koja je podigla žalbu i to što si sjeo pored njega?” Hz. Alija reče :

” Ne, nisam se uvrijedio radi toga nego njega su nazvao njegovim imenom, a mene mojim nadimkom (Ebul- Husejn) na taj način izbjegao si uspostaviti jednakost između mene i njega. Uplašio sam se da ovaj jevrej ne pomisli da je nestala pravednost među muslimanima.” Za života imam Sadika, neka je mir na njega, svi stanovnici kako muslimani tako i nemuslimani ostvarivali su svoja prava u sklopu pravnog sistema islamske države. Jedne prilike je i sam imam učestvovao u tužbi protiv jednog čovjeka, kom prilikom je od sudca zatražio da sudi pravedno ne osvrćući se na društveni položaj i ugled koji je imam posjedovao te ne dopuštajući da se sprovođenje pravde žrtvuje zarad društvenog statusa jedne osobe. Ovi savjeti dali su podstrek i snagu sudiji da bez straha i prezanja donese sudsku pravosnažnu odluku čak i protiv najviših državnih činovnika islamske države.

U historijskim djelima je prenešeno da je jedne prilike ukraden pancirni oklop hz. Alije. Jednoga dana hz. Alija ugleda svoj pancir na jednom kršćaninu. Hz. Alija zaustavi tog kršćanina i reče mu : *” Ovo je moj pancir. Ja ga nisam prodao, a niti sam ga kome poklonio.”* Međutim, kršćanin je zanijekao riječi hz. Alije tako da je sučaj završio na sudu.

Sudac Šerih, koji je inače na poziciju sudca postavljen od strane hz. Alije, zatražio je od Alije da iznese dokaze za svoje tvrdnje. Hz. Alija nije imao valjanih dokaza za svoju tvrdnju tako da je sudac Šerih presudio u korist kršćanina. Nakon okončanja parnice, kršćanin začuđen presudom izašao je iz suda i sačekao hz. Aliju. Kada je hz. Alija izašao iz suda on je pohitao i stao ispred njega te rekao : *” Svjedočim da je ovakav način suđenja metod kojim sude Božiji poslanici. Zapovjednik pravovjernih dolazi na sud kod sudije kog je sam postavio na to mjeseto i na tom sudu biva donešena presuda protiv njega. Zaklinjem se Bogom, da je ovaj pancir tvoj. Na butci kod Sifina pao ti je sa konja i ja sam ga uzeo.”* Hz. Alija mu na to odgovori: *” Zato što si postao musliman, neka pancir bude tvoj.”*

Pravo slobode i nezavisnosti u privatnom životu

Principi sudskog procesuiranja u svim slučajevima nisu utemeljeni na islamskom pravu i propisima. U pojedinim slučajevima presuda se donosi na osnovu pravnih propisa drugih religija. Na primjer, sudska odluka u nekim pitanjima vezanim za privatni život ehli kitabija donosi se na temelju zakona njihove religije. Ženidba, razvod braka, oporuka o ostavštini lične imovine i druge stvari spadaju u red propisa o privatnom životu. U ovakvim slučajevima sud je obavezan da ;

1) tačno odredi šta prema određenoj religiji spada u okvire privatnog života.

2) da u skladu sa propisima određene religije izda presudu.

Ovakvo pravilo i ponašanje islamske vlasti prema ehli kitabijama je u znašenju osiguranja njihove nezavisnosti u pitanjima privatnog života.

Hz. Alija u vezi sa pomenutim kaže:

” Kada čovjek i žena postanu muslimani, njihov brak ostaje validan, međutim, ako žena postane muslimanka, njen muž (koji nije postao musliman) ne može dalje ostati sa njom u braku.”

Pored toga hz. Alija jedne prilike je dosudio odluku u parnici jedne zoroastrovske porodice i to u skladu sa njihovim vjerozakonom o pravu naslijeđivanja.

Kao jedna veoma bitna značajka je način zakletve sljedbenika božanskih religija pred islamskim sudom. Shodno islamskom pravu zaklinjanje tužitelja i tuženog je dozvoljeno samo zakletvom Bogom. Zakletva bilo čime mimo Bogom nije dovoljna sa pravnog aspekta validnosti zakletve. Međutim, hz. Alija je dozvoljavao ehli kitabijama da se zakletu svojim svetim Božanskim knjigama.

Imam Sadik pripovjeda :” *Hazreti Alija je dozvolio jednom jevreju da se zakune knjigom Tevratom (Torom) koja je objavljena Musa a.s.*”

Na temelju drugih hadisa , hz. Alija je uzimao zakletve od kršćana i jevreja u njihovim crkvama i sinagogama, a od sljedbenika zoroastrizma u njihovim bogomoljama-ataškadama.

Naravno nema potrebe za objašnjavanjem, ovaj postupak niukom smislu ne dovodi u opasnost ravnopravnost naroda pred sudom. Bez sumnje zakletva u ono što čovjek vjeruje bolja je od zakletve u nešto u što ista osoba ne vjeruje.

Hazreti Alija je uzimao zakletve od pripadnika drugih religija u njihovim bogomoljama i podsticao je ostale sudije da to i oni čine.

b)Ekonomska, društvena i kulturna prava

1. Prava vezana za ekonomske poslove

Poslovi vezani za ličnu imovinu osoba spadaju pod nadležnost ekonomskog prava, kao što je to pravo na posjedovanje lične imovine i pravo slobodnog raspoređivanja i upravljanja imetkom. Ova dva prava spadaju u osnovna prirodna prava čovjeka i svaki oblik političkog uređenja države trebao bi ih priznati. Pod ova dva prava podrazumjevaju se prava kao što je to pravo na razmjenu materijalnih sredstava, prodaju, kupovinu, poklanjanje, doniranje, pozajmljivanje i dr.. Islam je priznao sva ova ekonomska prava za pripadnike religijskih manjina na teritoriji islamske države. Pored toga, imam Alija im je u određenim slučajevima dozvoljavao korištenje novca iz državnog trezora-bejtul mala- i spriječavao sprovođenje prisile prilikom uzimanja poreza od njih.

2. Pravo na vlasništvo stanbenog objekta i pravo na posao

Nemuslimani koji se nalaze pod zaštitom islamske države, kao i muslimani, u skladu sa zakonom posjeduju pravo na posao i pravo na vlasništvo stambenog objekta i nekretnina. U vrijeme imama Alije svi stanovnici islamske države posjedovali su pomenuta prava bez obzira na njihovu vjeroispovijest.

3. Pravo na socijalnu skrb i sigurnost

Siromaštvo ponekada čovjeka natjera da prosi ili traži pomoć od drugih ljudi. Prema mišljenju hz. Alije siromah, bez obzira na to da li je nemusliman ili musliman treba biti potpomognut novcem iz državnog trezora-bejtul mala. U ovom slučaju najbolje bi bilo da napomenemo na jedan događaj iz života hz. Alije. Prenosi se da je jednog dana hz. Alija sjedio u društvu svojih ashaba kada je pored njih prošao jedan iznemogo starac proseći i tražeći od ljudi da mu pomognu. Ugledavši ovaj prizor, hz. Alija se okrenu prema svojim ashabima-među kojima je izgleda bila u osoba zadužena za raspodjelu bejtul mala- te reče: ” Šta je ovo što vidim?” Odgovoriše mu : ” Taj čovjek je kršćanin.” Hazreti Alija tada reče : ” Uposlili ste ga kada je mogao raditi, a sada kada je ostario puštate ga (bez obaveze prema njemu). Uzmite iz bejtul mala i dadni te mu.”

U ovom događaju napominje se na pravo starosnog osiguranja za nemuslimane, što je veoma bitan pokazatelj brige islamske vlasti za siromašne nemuslimane stanovnike islamske države.

4. Pravo na posjedovanje bogomolje i slobodno obavljanje vjerskih obreda

Imam Alija smatrao da sljedbenici Božanskih religija imaju pravo na posjeovanje svoje bogomolje, slobodno i javno ispovijedanje vjere i vjerskih obreda kao i pravo na organizovanje vjerske pouke za svoju djecu i mlade. Jedan od bliskih prijatelja hz. Alije prenosi zanimljivu priču o lijepom ophođenju hz. Alije prema sljedbenicima Božanskih religija.

” Kada sam se u društvu Zapovjednika pravovjernih vraćao iz bitke na Sifinu, maša vojska je odsjela u blizini jednog kršćanskog samostana. U tom trenutku iz samostana izađe jedan stari čovjek lijepa, prijatna lica i uputi se prema nama. Dok se kretao ka nama u ruci je nosio jednu knjigu. Nazvao je selam i spomenuo vrijednost i značaj položaja hilafeta hz. Alije. Hazreti Alija zatim odgovori : ” Ajelkumu selam, brate Šam’un bin Hamu! Kako si? Neka ti se Bog smiluje..... ”

Iz ove predaje mogu se izvući sljedeći zaključci;

1- U vrijeme hz. Alije širom islamske države postojale su mnogobrojne bogomolje ehli kitabija i islamska vojska nije ulazila u njih, a nije ih ni napadala.

2- Osobe su bile slobodne izvršavati svoje vjerske obrede i ibadete kao i koristiti se svojim svetim vjerskim knjigama. U predaji se vidi da se jedan svećenik usudio držeći u ruci svoju svetu knjigu izaći ispred vladara-halifu islamske države. To jasno pokazuje da je hz. Alija priznavao ehli kitabijama to njihovo pravo.

3- Lijepo ophođenje hz. Alije prema njemu bez obzira na snagu koju je posjedovao navodi nas na dublje razmišljanje, ali o tome ćemo raspravljati opširnije na sljedećim stranicama.

Naravno hz. Alija nije smatrao poželjnim širenje drugih religija na prostorima islamske države, i možda je upravo iz ovog razloga zabranio gradnju novih crkava i sinagoga na prostorima islamske države i aktivno porpagiranje njihovih učenja, govoreći : ” U islamu nije dozvoljena gradnja novih crkava.”

DRUGO POGLAVLJE

DUŽNOSTI MANJINA U ISAMSKOJ DRŽAVI

Kako je već napomenuto, nemuslimanske manjine u islamskoj državi pored navedenih povlastica i prava, imaju i određene obaveze, drugim riječima, izvršavanje ovih obaveza uslov su za posjedovanje prava i povlastica. Ove obaveze navešćemo u skraćenom obliku;

a) Ekonomske obaveze

Najvažnija ekonomska obaveza zimi u islamskoj državi je plaćanje poreza- džizije. S obzirom na to da osobe unutar islamske države uživaju velike slobode i prava, da bi se pravovaljano osigurala ta prava potrebna su određena finansijska sredstva za njihovu realizaciju. Islam je propisao da se za svo stanovništvo države kako muslimansko tako i nemuslimansko odredi jednaka porezna tarifa. Bilo bi zaista iluzorno očekivati da nemuslimani budu izuzeti od plaćanja poreza islamskoj državi i da na taj način ne učestvuju u rješavanju ekonomskih problema društva. Muslimani sa druge strane daju zekat i hums i učestvuju u džihadu i odbrani zemlje. Razumna je obaveza da svaki stanovnik kako to između ostalog naređuje i zakon, plaća porez te na taj način direktno učestvuje u obezbjeđenju sredstava koja će pomoći u rješavanju društvenih problema. Hazreti Alije na mnogo mjesta pored riječi porez-haradž upotrebljava i izraz džizija smatrajući to obavezom naroda prema državi. Ovi rivajeti nam ukazuju na to da je Hz. Alija smatrao da je džiziju kao i haradž jedna vrsta poreza.

Drugi razlog plaćanja poreza od strane ehli kitabija je iz razloga osiguranja njihove bezbjednosti. Hazreti Alija kaže :” *Oni plaćaju porez-džiziju kako bi im imeci poput naših imetaka I životi poput naših života, bili osigurani.*”

Oslobađanje od plaćanja poreza-džizije

Bez sumnje nemoguće je obavezati djecu i mentalno retardirane-lude osobe na plaćanje poreza, zato jer je punoljetstvo i zdrav razum preduslov da bi se neko smatrao društveno obaveznom osobom. Hazreti Alija govoreći o oslobađanju nekih grupa ehli kitabija od plaćanja poreza kaže :” *Džizija je obavezna za punoljetne i zdrave muške osobe sljedbenike (Božanske) knjige.*” To znači da obaveza ne pada na robove, žene i maloljetne.” Sa druge strane u određenim slučajevima dužnost je islamske države da siromašne pripadnike ehli kitabija egzistencijalno osigura i obezbijedi iz državnog trezora-bejtul mala. Potreba da se siromašni nemuslimani pomognu bejtul malom je isto tako i u značenju njihova oslobađanja od plaćanja džizije. Drugim riječima siromašni nemuslimani-zimije u islamskoj državi su oslobođeni plaćanja poreza-džizije. Naravno i bez potrebnog dodatnog objašnjenja jasno je da su porezi jedna stvar a način ubiranja poreza druga stvar. Hazreti Alija je imao poseban metod ubiranja poreza. On je savjetovao državne činovnike zadužene za prikupljanje poreza da se ophode prema narodu na blag, uljudan i tolerantan način. Jedan od Alijinih činovnika za prikupljanje poreza pripovijeda :

”Ali ibn Ebi Talib me je ovlastio za prikupljanje poreza regiona Bankija i nekih drugih područja oko grada Kufe. Prije odlaska u prisustvu naroda obratio se meni i rekao:” U pogledu prikupljanja poreza pazi na ozbiljnost svoju i ne prelazi (olahko) ni preko jednog dirhema. Kada doneseš odluku o pokretu ka mjestu svoga zadatka, dođi kod mene.” Prije puta otišao sam kod hz. Alije.

U trenutcima kada smo bili sami on mi reče: *”To što si od mene čuo bila je politika. A ne daj Bože da radi jednog dirhema udariš muslimana, jevreja ili kršćanina ili pak da prodaš životinju nečiju (koju koristi za rad i preživljavanje) kako bi uzeo dirhem (poreza) od njega. Mi smo dužni da sa pažnjom i lijepim ponašanjem uzmemo od njih porez.”*

Hazreti Alija je, takodjer, jednom drugom poreznom činovniku rekao:

” Radi plaćanja poreza ne tjeraj ih na prodaju njihove ljetne i zimske odjeće.” Na kraju može se izvući zaključak da prema stanovištu hz. Alije džizija se ne uzima od žena, djece, ludih osoba i siromaha potrebnih pomoći. Hz. Alija je džiziju uzimao samo od ehli kitabija. Vlast može uzeti porez od jedne grupe za koju odredi prava istovjetna pravima muslimana, dok sa druge strane jednu grupu kojoj su neka prava uskraćena i kojoj se ne priznaje status vjerske manjine može osloboditi davanja poreza.

Visina iznosa poreza-džizije

Visina iznosa poreza-džizije umnogome olakšava ili otežava njegovo plaćanje. Iznos poreza ne bi trebao biti toliko veliki da njegovo plaćanje čovjeka odvodi u siromaštvo i neimaštinu. Predvodnici vjere-ulema nisu odredili decidno visinu džizije. Na vladaru je da s obzirom na ekonomsku situaciju i stanje naroda odredi visinu iznosa poreza-džizije pazeći da se plaćanje poreza ne pretvori u torturu i zulum. Na osnovu onoga što su historijski izvori zabilježili, hz. Alija je odabrao Mus’aba bin Jezida Ensarija za sakupljača poreza jedne pokrajine. Nakon određivanja visine iznosa poreza na poljoprivredne proizvode, jedna grupa nemuslimana, upućena u poslove sakupljanja poreza, u vezi sa plaćanjem godišnjeg poreza-džizije, predložući visinu poreza je rekla :

” Uzmi poreza od nemuslimana koji jašu mazge I na prstima nose zlatne prstenove (to jeste od bogatih) četrdeset osam dirhema, od srednje staleža i trgovaca dvadeset četiri dirhema a od nižeg staleža dvanaest dirhema.”

Siromašni sloj stanovništva koji je i sam potreban pomoći iz bejtul mala ne ubraja se u niži sloj društva i zakon o plaćanju džizije se ne odnosi na njih. Pored toga visina plaćanja poreza navedena u pomenutom rivajetu-predaji specifična je za određeno mjesto i vrijeme, i nemoguće je primijeniti je na sva vremena i prostore. Upravo iz tog razloga hz. Alija je smatrao porez-džiziju cijenom koja se plaća zauzvrat za obezbjeđenje sigurnosti i mira za sve osobe koje žive u državi. Cijena sigurnosti nije uvijek u svako vrijeme i svako mjesto, jednaka, kao što ni oni koji plaćaju porez nisu uvijek istog ekonomskog stanja i mogućnosti da plaćaju porez.

a) Ostale obaveze

Ostale obaveze nemuslimana koji žive u islamskoj državi kao što su to ekonomske obaveze i drugo, ovise prvenstveno o zakonima islamske države i sporazumima koji su postignuti sa islamskom državom. Dio tih obaveza su :

Prihvatanje islamskih propisa i zakona

Ovo je jedno pravno pitanje. Nemuslimani koji žele živjeti u islamskoj državi moraju izbjegavati djela koja se protive islamskom zakonu u protivnom takvo njihovo djelo će se smatrati prestupom za koji slijedi kazna. Kao što je već rečeno, osim u privatnom životu svi stanovnici islamske države dužni su se pridržavati islamskih pravila i zakona koji vladaju u državi. U ovom slučaju manjina se mora prikloniti većini, iako se u nekim slučajevima daju i iznimni izuzeci iz općih pravila.

Uzdržavanje od radnji protivnih sporazumu kog su prihvatile zimije

Nemuslimani stanovnici islamskih zemljama trebali bi izbjegavati radnje protivne sporazumu koji su sklopili sa islamskom državom, kao na primjer podići pobunu protiv države ili učestvovati u ratu protiv islamske države. U tom slučaju njihova bezbjednost će biti ugrožena i prema njima se postupa kao prema neprijatelju. Poštivanje sporazuma postignutog između zimija i islamske države je jedna politička i bezbjedonosna obaveza.

Izbjegavanje eksponiranja pokuđenih radnju u društvu

Neka ponašanja i poslovi u islamskoj kulturi su pokuđena i neprihvatljiva, dok su u drugim religijama prihvatljiva i ne smatraju se pokuđenim radnjama. Nemuslimani stanovnici islamske države moraju se pridržavati islamskog zakona i izbjegavati javno činjenje onih radnji koje se u islamskoj kulturi smatraju pokuđenim i nemoralnim. Naravno činjenje ovih dijela u zatvorenom prostoru i intimnoj atmosferi je dozvoljeno i nije kažnjivo zakonom. Hazreti Alija u vezi sa ovim kaže;” *Oni mogu u svojim kućama piti alkoholna pića, međutim, ukoliko javno posegnu za tim djelom(alkoholnim pićem) nad njima će biti sprovedena kazna.*”

Islam je muslimanima zabranio konzumiranje alkoholnih pića i za njih je konzumiranje alkohola bilo to javno ili tajno, zakonski kažnjivo. Kao se može primijetiti zimijama-jevrejima i kršćanima, u ovom slučaju data je povlastica i samo se kažnjavaju za javno konzumiranje alkohola zato jer se taj postupak smatra propagandom pokuđenih ponašanja u islamskom društvu.

Ustručavanje nanošenja štete muslimanima

Prirodno je kada se jedna osoba pridruži jednoj zajednici da ta osoba mora izbjegavati napadanje i maltretiranje drugih osoba. Potrebno je napomenuti da je ovo pravilo u prošlosti bilo obavezno spomenuto u sporazumima koje su zemlje potpisivale sa islamskom državom, međutim, danas jedna osoba prihvatajući nečije državljanstvo prihvata i obavezu da će se pridržavati javnog reda i mira koji vlada u državi.

TREĆE POGLAVLJE

KAZNE

Pitanje kazni za nemulimane koji žive i islamskoj državi, jedna je veoma bitna rasprava vezana za vjerske manjine u islamskoj državi i smatramo da je potrebno ukratko osvrnuti se i na ovu temu.

Kazne se u islamu dijele na dvije vrste. Kazne koje se odnose na kršenje Božijeg zakona (pravo Boga u onosu na ljude) i kazne koje se odnose na kršenje prava drugih ljudi.

a) Kršenje Božijeg zakona- prava Boga u odnosu na ljude

Kazne poput kazni za konzumiranje alkohola i prostituciju-zinaluk u kojima je (u pogledu odnosa baredbe Božije i dužnosti izvršnja od strane Njegova roba) jedna strana Bog, a počinioци ove vrste dijela zanemaruju pravo koje Bog ima u odnosu na svoja stvorenja. Počinilac ovog dijela pored toga što odgovara pred islamskim zakonom biće podvrgnut i kazni koju njegova vjera predviđa za takvu vrstu prestupa. To znači da sudija može slučaj prepustiti da mu sude njegovi istovjernici i donesu presudu u skladu sa vjerozakonom njegove religije.

Hazreti Alija je u odgovoru na pitanje Muhammeda bin Ebu Bekra šta da radi u slučaju zinaluka- nelegalnog spolnog odnosa, jednog muslimana i jevrejke, hazreti Alija odgovara : ” *Ako je muškarac oženjen, kamenuj ga, a ako nije kazni ga bičevanjem nakon čega ćeš ga prognati iz mjesta. A ženu jevrejku predaj njenim istovjernicima neka joj oni sude onako kako žele (u skladu sa svojim vjerozakonom)* ”

U slučaju kada se djelo prestupnika prema njegovoj religiji ne smatra prestupom ili kada za njega nije predviđena kazna, a to se njegovo djelo odnosi na onu vrstu prestupa prema pravu Božijem, prijestupnik će biti kažnjen shodno islamskom zakonu poput muslimana. Ukoliko se prijestup dogodio izvan okvira javnog života u većini slučajeva prijestup se ne kažnjava. Hazreti Alija u ovom slučaju kaže :

”*Kaza za konzumiranje alkoholnih pića sprovodi se i nad slobodnim i nad robom, porod toga, kazna se sprovodi i nad jevrejom i kršćaninom koji javno u nekom od islamskih gradova budu konzumirali alkohol. Oni zaista to mogu činiti u svojim kućama, međutim, ukoliko javno posegnu za tim djelom biće kažnjeni.*”

b) Kršenje prava drugih ljudi

Prijestupi poput ubistva i krađe su prijestupi gdje se prijestup odnosi na drugog čovjeka i gdje se gaze prava čovjeka. U takvoj vrsti prijestupa počinitelj neće biti kažnjen samo u slučaju da mu strana kojoj je nanešena šteta oprosti prekršaj, u protivnom počinitelj će biti kažnjen na osnovu islamskog zakona bez obzira na njegovo religijsko usmjerenje. Hazreti Alija u vezi sa kisasom-kaznom osвете za ubistvo koji počini nemusliman kaže:”*Ukoliko neko od jevreja ili kršćana ili zoroastrovaca sa predumišljajem ubije nekog nad njim će se izvršiti osveta izvršnjem smrtnе kazne-kisasom.*”

U samom činu izvršenja kazne nema nikakve razlike između muslimana i nemuslimana. Naravno ukoliko musliman ubije nemuslimana nad njim se izvršava kazna ta'zir, to jeste nad njim se ne izvršava kazna kisasa.³ Naravno, jasno je da neke od kazni imaju dvije dimenzije, tako da u nekim slučajevima čak ako strana kojoj je nanešena šteta oprosti počiniocu prekršaja nad njim će biti izvršena kazna za drugu dimenziju njegovog prekršaja a to je prekršaj u odnosu na Boga.

U prijestupima u onosu prema državi, nema nikakve razlike između muslimana i nemuslimana. Hazreti Alija kaže :

" له و مالنا و عليه ما علينا "

"Prava i obaveze koje mi imamo odnose se i na njih(nemuslimane)."

DRUGI DIO

OPHOĐENJE I KULTURA PONAŠANJA PREMA NEMUSLIMANIMA U ISLAMSKOM DRUŠTVU

PRVO POGLAVLJE

PRINCIPI KULTURE PONAŠANJA PREMA NEMUSLIMANIMA

Druženje i ponašanje prema nemuslimanima posjeduju određene principe koji su neizbježni. Ovi principi poret toga što precizno određuju ponašanje muslimana prema nemuslimanima oni su, također, korisni i u određivanju međusobnih prava vlasti i ne muslimana. Neki od principa druženje i ponašanja muslimana prema nemuslimanima u islamskom društvu su:

- 1) da'wet - poziv u islam
- 2) principijelnost i odanost dogovorima i sporazumima
- 3) ihsan - dobročinstvo
- 4) nastojanje u pridobijanju srca
- 5) nefje-sebil - neutralizacija dominacije kufra

Da'wet- poziv u islam

Poziv na prihvatanje islama i upute jedan je od najbitnijih principa u sklopu ponašanja muslimana prema nemuslimanima. Poslanica islama nije upućivanje ljudskog roda a ne rat i nasilje. Imam Alija, neka je mir na njega, kaže :” Kada me je Poslanik poslao u Jemen radi pozivanja u vjeru rekao mi je :”Ne ratuj protiv njih prije nego što ih pozoveš u islam. Tako mi Boga, bolje ti je da tvojim posredstvom Bog uputi jednu osobu nego da je tvoje sve što sunce obasjava.” Pored toga kao što je zabilježeno u predajama od njegovih ashaba hazreti Alija je uvijek prije početka sukoba i rata pozivao suprotnu stranu u vjeru i na mir. U slučaju da suprotna strana ne prihvati poziv on bi čekao da neprijatelj prvi započne sukob.

Prema svjedočenjima historije, ponašanje imama Alije u odnosi prema nemuslimanima bilo je utemeljeno na ovom principu, i Imam, neka je mir na njega, nastojao je da ostane dosljedan ovom principu čak i u slučajevima kada je mogućnost uspjeha bila izuzetno mala.

Principijelnost i odanost dogovorima i sporazumima

Ovaj princip je uzet iz ajeta

”يا ايها الذين آمنوا اوفوا بالعقود” ”O vjernici, ispunjavajte obaveze.”

i drugih kur'anskih ajeta. Shodno ovom principu, bez obzira na stranu u sporazumu čovjek je obavezan dosljedno se pridržavati svih preuzetih obaveza u sporazumu. Hazreti Alija je u svojim govorima i pismima savjetovao muslimane i svoje namjesnike na poštivanje ovog principa,

onako kako je to rekao u svom kratkom govoru :” *Temelj vjere je u ispunjavanju obaveze i odanosti u izvršavanju sporazuma.*” U svojoj naredbi o metodama vladanja upućenoj Maliku, Hazret kaže :

” *Ukoliko si sa neprijateljem sklopio sporazum ili si ga primio po svoju zaštitu, odano i principijelno čuvaj svoj dogovor a prema svojim podanicima nemuslimanima-zimijama ophodi se sa puno pažnje, i ne pravi zid između sebe i obećanja (u sklopu sporazuma) koje si dao ljudima. Doista ništa od Božijih zapovijedi nije iznad odanosti u izvršavanju sporazuma koji je postignut sa ljudima- iako su želje i mišljenja ljudi mnogobrojna i različita. Čak su i mušrici-mnogobošci sebe obavezali na postivanje sporazuma i odanost prema njemu iz razloga problema koje su im stvorila njihova spletkarenja I nepoštivanja sporazuma.*”

Hazreti Alija u ovom pismu odanost u ispunjavanju preuzetih obaveza i sporazuma stavlja u ravan sunneta-pravila koje je Bog uspostavio radi poboljšanja života čovječanstva. Shodno tome svaki čovjek, bez obzira na njegovu vjeru, bi trebao pridržavati se tog Božijeg pravila-sunnatullah.

Dobročinstvo- ihsan

Islam nastoji podsticati muslimane na činjenje dobrih dijela i promicati ovu lijepu osobinu u islamskom društvu. Predvodnici vjere-ulema dužni su neprestano podsticati narod na činjenje dobrih dijela. Hazreti Alija, neka je mir na njega, kaže :” *Dobra dijela čini prema svakom. Zaista, kod Boga, nema ničeg vrijednijeg od činjenja dobrih dijela.*”

U ovom hadisu hz. Alija svim ljudima savjetuje činjenje dobrih dijela. Na prethodnim stranicama naveli smo priču o lijepom odnosi hz. Alije prema kršćanskom svećeniku. Imam Alija, neka je mir na njega, pridavao je veliku pažnju dobročinstvu tako je u zadnjim trenucima svoga života savjetovao svome sinu hz. Hasanu, neka je mir na njega, lijep odnos prema njegovom ubici Ibn Muldžemu govoreći :” *Odnosi se prema svome neprijatelju velikodušno zato jer je takvo ponašanje jedan od puteva pobjede nad njim.*” Hazreti Alije u slijedećoj rečenici dodaje :” *Željati dobro neprijatelju lijepim govorom i plemenitim ponašanjem lakše je od susreta i pobjede nad njih na bojnom polju.*”

Nastojanje u pridobijanju srca

Nastojanje u pridobijanju srca je u značenju izgradnje prisnosti i samilosti između srca. Ljudi različitim putevima stiču naklonost ka vjerovanjima i načinima ponašanja drugih ljudi ili grupa. Materijalna pomoć, ljubaznost i dobročinstvo dio su metoda i načina pridobijanja srca ljudi. Hazreti Alija u jednoj prelijepoj rečenici kaže:” *Ja se čudim ljudima koji za novac kupuju robove a u stanju su kupiti slobodnog čovjeka svojim lijepim ponašanjem.*”

Bog je odredio da se dio zekata izdvaja za pridobijanje srca ljudu. Islamski pravници smatraju da se se ovo djelovanje odnosi na nemuslimane

koji se nalaze u blizini granica islamske države ili na muslimane slabog vjerovanja.

Nefje-sebil - neutralizacija dominacije kufra

Neutralizacija dominacije kufra je u značenju otklanjanje svakog oblika dominacije nevjerstva-kufra nad muslimanima. Ovaj princip se temelji na sljedećem ajetu :

"وَلَن يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا"
*"A Allah neće dati priliku
nevjernicima da unište vjernike ."*

Shodno ovom principu, svaka vrsta ponašanja i djelovanja koja uzrokuje dominaciju nemuslimana nad muslimanima je zabranjena i osuđena.

DRUGO POGLAVLJE

OPHOĐENJE I KULTURA PONAŠANJA PREMA NEMUSLIMANIMA U ISLAMSKOM DRUŠTVU

Ophođenje i kultura ponašanja prema nemuslimanima u islamskom društvu moguće je analizirati sa različitih aspekata društvenog, porodičnog i personalnog kontakta.

a) Polje društvenog kontakta

Čovjek je stvoren sa izraženom osobinom potrebe za društvenim životom sa ostalim ljudima. Potreba za kontaktom sa drugim ljudima je takvog intenziteta da u slučaju izdvajanja i udaljavanja od prijatelja i rođaka uzrokuje psihičke probleme, potištenost i bolest. Sa druge strane komunikacija sa ljudima uzrokuje zadovoljavanje tjelesnih i društvenih potreba, radost, smirenost i više standarde života. Potpuno je jasno da sa aspekta ljudskih vrijednosti i normi ne postoji nikakva razlika u druženju i ostvarivanju kontakta muslimana sa nemuslimanima u odnosu na muslimane, zato jer smo mi svi pripadnici ljudske vrste i trebali bi poštivati osnovna ljudska prava jedni drugih. Imam Ali, naka je mir na njega, pored uvačavanja ljudskih prava svih ljudi posvećivao je dužnu pažnju dobročinstvu koje ljudi trebaju činiti jedni prema drugima. Neki od hz. Alijinih principa u ostvarivanju kontakta muslimana sa nemuslimanima su:

1-Poštivanje ličnosti, vjere i svetosti

Imam Alija, neka je mir na njega, izražavao je poštivanje prema ličnosti nemuslimana, njihovoj vjeri, običajima i svetostima. Događaj susreta hz. Alije sa kršćanskim svećenikom i njegov lijep odnos prema svećeniku jasno potvrđuju ispravnost ovog principa. Taj velikan islama svoje drugove ovako je savjetovao : ” *Prema narodu se odnosi u skladu sa njihovim običajima i njihovom vjerom.....i obezbijedi poštivanje granica njihove ličnosti.*”

2-Poštivanje prava na slobodno obavljanje trgovine i sklapanje sporazuma

Svaka osoba ima pravo u skladu sa zakonom raspolagati svojim imetkom i sa njim obavljati trgovačke i privredne poslovne. Poslovanje sa nemuslimanom je dozvoljeno osim u slučajevima kada je takav pozao zabranjen-haram kao na primjeru poslovanja alkoholnim pićima i sredstvima nedozvoljene zabave. Pod općim poslovanjem podrazumjeva se kupovina i prodaja, pozajmica, zakup, udruživanje kapitala i doniranje. Hazreti Alija, neka je mir na njega, je navodnjavao bostan palminog stabla koji je bio u vlasništvu jevreja a zaradu dobijenu od tog dijelio je u sadaku.

Imam Sadik, neka je mir na njega, prenosi da je jedne prilike jedan musliman doveden pred Emirul-mu'minina zbog kupovine zemljišta koje je

zakonski spadalo u kategoriju zemljišta na koji se plaća porez-haradž. Hazreti Alija, neka je mir na njega, tada reče :

" له ما لنا و ما علينا مسلماً كان او كافراً " *Ono što je za nas (od prava) i za njega je, a ono što je na nama (od obaveza) i za njega je, bio on musliman ili nevjernik.*"

Intencija i poruka ovog govora je da zemljoposjednik obavezan platiti porez na zemlju-haradž a to da li je on musliman ili nemusliman nema nikakvog utjecaja na plaćanje poreza. Sa druge strane dozvola nemuslimanima da borave na prostoru islamske države nije nepomirljiva sa zabranom trgovine i privređivanja nemuslimana sa muslimanima, zato kada bi nemuslimanima bila zabranjena trgovina i privređivanje sa muslimanima njihov opstanak na teritoriji islamske države bi bio nemoguć. Stoga bi dozvola boravka nemuslimana u islamskoj državi bila besmislena i oni bi bili prisiljeni da napuste teritoriju islamske države.

3-Pomoć i učešće u društvenim aktivnostima

Ekonomski status ljudi nije jednak i nemoguće je smatrati da je jedno društvo potpuno lišeno postojanja siromašnjih. Imam Alija, neka je mir na njega, posvećivao je veliku pažnju pružanju pomoći nemoćnima i siromašnima kao i iskorjenjavanju siromaštva u društvu, kao što smo već prije spomenuli. Imam Hasan, neka je mir na njega, kaže : *" Dobročinstvo smatraj dostojnim za svakog čovjeka."* Imam, neka je mir na njega, smatra da je pomoć muslimana nemuslimanu dozvoljena. Prema njegovom mišljenju davanje punomoći muslimana u korist nemuslimana, također, je dozvoljeno, kao što se prenosi u njegovim riječima :

" Oporuka osobe u vrijednosti jedne trećine njegova imetka je pravovaljana pa bila ona u korist jevreja ili kršćanina."

b)Porodični kontakti i odnosi

U ponašanja osoba u okviru porodičnih relacija spadaju odnosi i relacije poput ženidbe, razvoda, odnosa izmedju supružnika, nasljedstva i odnosa prema rodbini. U sljedećim redcima analizirat ćemo neka mišljenja hz. Alije, neka je mir na njega.

1-Ženidba- sklapanje bračnog ugovora

Islamski pravnici sklapanje braka izmedju muškarca muslimana i žene nemuslimanke u principi smatraju dozvoljenim, međutim, postavljaju i određene uslove. Hazreti Alija u ovom smislu kaže:" U situaciji kada ne bude dovoljno žena muslimanki, Bog je učinio dozvoljenim muslimanima žene ehli kitabijke (kršćanke i jevrejke). Kada žena muslimanki bude veliki broj, Bog je rekao "ne ženite se ženama mnogoboškinjama sve dok ne postanu muslimanke." , a isto tako je rekao : *" I ne dotičite pletenice žena nevjernica."*

Jasno je da nije isključeno postojanje ni drugih predaja u vezi sa ovim pitanjem, međutim, autor je pronašao ovaj navedeni i zadovoljio se njime.

U vezi sa ovim pitanjem, potrebno je napomenuti da ukoliko žena i čovjek nemuslimani budu u braku te samo muškarac pređe na islam, njemu je dozvoljeno da ostane u braku sa svojom suprugom nemuslimankom.

Naravno, sklapanje braka ženi muslimanki sa muškarcem nemuslimanom nije dozvoljeno zato jer u ovakvim slučajevima uglavnom muškarac dominira brakom te žena time gubi svoj identitet i vjeru. Hazreti Alija govoreći o jednoj ženi zoroastkinji koja je tek postala muslimanka a čiji muž i dalje odbija postati musliman i o ženi idolopoklonkinji koja je primila islam kaže :” Trebaju se rastati (sa svojim muževima).” Međutim, ukoliko muž primi islam za vrijeme dok ženi traje period iddeta² njihov brak će biti validan i oni će nastaviti zajedno živjeti, ali ukoliko se to ne dogodi razvod između njih je neizbježan. Međutim, ukoliko čovjek nakon isteka iddeta postane musliman nema pravo na nastavak zajedničkog života sa svojom već bivšom ženom osim u slučaju ako izraze želju da se ponovno vjenčaju.

2-Veze sa rodbinom

Islam veliku pažnju posvećuje očuvanju veza među rodbinom a posebno u odnosu na roditelje. Hazreti Alijine riječi potvrđuju da su rodbinske veze nešto prirodno i da uzrokuju povećanje imetka i imovine. Sa druge strane prekid rodbinskih veza ostavlja negativne posljedice po društvo i pojedince.

3-Ostala porodična prava

Predvodnici islama isticali su na poštivanju prava porodice navodeći kao primjer obavezu osiguranja životnih potreba za ženu i djecu kao i obavezu plaćanja mehra. Prema islamskom stanovištu muž je dužan ispuniti pomenute dvije obaveze i u slučaju ako mu je žena nemuslimanka.

c)Lični kontakti i odnosi

Poslovi kao to je to pratnja tokom putovanja, jelo, prijateljstvo, dnevno-poslovne relacije i pozdravljanje spadaju u lične kontakte i odnose. Lični odnosi i ponašanje hz. Alije prema nemuslimanima doista zavrijeđuju pažnju, na primjer iz historijskih tekstova čitamo da je jednoga dana hz. Alija krenuo na put sa jednim čovjekom nemuslimanom. Onaj čovjek upita hz. Aliju :” O Božiji robe! Gdje si se ti zaputio?” Hazreti Alija odgovori :” Idem ka Kufi.” Nakon nekog vremena tokom puta naišli su na mjesto gdje im se putevi razdvajaju. Hazreti Alija i dalje nastavi putem kojim je išao onaj nemusliman. Čovjek tada reče :” Sumnjam da ti ideš ka Kufi.” Hz. Alija reče :” Da, idem ka Kufi.” A čovjek će ti na to :” Pa onda si krenuo pogrešnim putem.” Imam Alija, neka je mir na njega, odgovori :” Znam.”

”Pa zašto si krenuo za mnom?” upita čovjek.

H. Alija tada reče:” *Biti saputnik punom smislu je da čovjek isprati svoga saputnika nekoliko koraka u pravcu njegova odredišta te da se sa lijepom dovom oprosti od njega, ovako nam je naredio naš Poslanik.*” Onaj čovjek nemusliman reče :” Zar tako? H. Alija odgovori :” Da, tako je.” Čovjek tada reče :” *Nama sumnje da ga (Poslanika a.s.) njegovi sljedbenici slijede zbog njegove plemenitosti. I ja ću, u skladu sa tvojim uvjerenjem, tebe ispratiti nekoliko koraka.*”

Ovakvo ponašanje h. Alije uzrokovalo je da je ovaj čovjek nemusliman primio islam i postao musliman. Ovakav primjer ponašanja h. Alije prema nemuslimanima, s obzirom na njegov položaj halife-vladara muslimana jasno pokazuje dužno poštovanje koje je ovaj velikan islama iskazivao prema nemuslimanima stanovnicima islamske države.

Sljedeća stvar koja se nameće po pitanju ophođenja i drugovanja sa nemuslimanima je njihova čistoća i nečistoća. Od h. Sadika se prenosi da je rekao :” Hazreti Zapovjednik vjernika smatrao je dozvoljenim klanjati namaz u odjeći koja je kupljena od kršćanina, zoroastrovca ili jevreja prije njena pranja.”² H. Alija je, također, smatrao dozvoljenim jedenje hrane od ehli kitabija. Naravno, h. Alija je zabranjivao jedenje mesa koje je zaklano rukama ehli kitabija. ”Jedite hranu od zoroastrovaca osim ono što su oni zaklali, zato jer to nije halal-dozvoljeno, čak iako je prilikom klanja spomenuto ime Božije.”³ Sa druge strane, u doba ranog islama, muslimani su sa grupom nemuslimana sklapali sporazum da ukoliko islamska vojska bude prolazila pokraj njihova mjesta da ih nemuslimani toga mjesta ugoste i nahrane. Stoga se može reći da je prema h. Alijinom mišljenju dozvoljeno jesti hranu od ehli kitabija (kršćana i jevreja).

Dnevni poslovi i pozdravljanje sa nemuslimanima, također, nemaju nikakve zapreke i dozvoljeni su. Ponašanje h. Alije prema kršćanskom svećeniku kao i prema njegovom saputniku na putu ka Kufi jasno potvrđuju ovu tvrdnju.

IZVORI

- Kur'an medžid
- Nehdžul-belaga, Fejzul-islam
- 1. Amedi, Abdul-Vahid bin Muhammed, Gururul-hikem va dureru-l-kalem, Mektebetul-e'alam el-islamij, prvo izdanje, Qom
- 2. Ibn Kudame, El-Mugna, tom 8, izdavač Hadžer, prvo izdanje, Bejrut, godina 1407. po hidžri.
- 3. El-Kobanči, Hasan, Šerh risaletul-hukuk imam Sedžad, tom 2., Ismailijan, drugo izdanje, Qom, 1365.
- 4. Sekafi, Ibrahim bin Muhammed, El-Garat, Andžuman asar melli, Tehran, 1355.
- 5. Hansari, Džemaluddin Muhammed, Šerh Gururul-hikem va durerul-kelim, izdavač University of Tehran
- 6. Derajeti, Mustafa, Mu'džemul-mufehres li elfazi gururul-hikem va durerul-kelim, Merkezul-ebhas va ed-derasatul-islamijje, prvo izdanje, Qom, 1413.
- 7. Šejh Suduk, Muhammed bin Babuje, Men la yahduru el-fekih, tom 4., izdavač Džame'e muderrisin, drugo izdanje, Qom, 1404.
- 8. Amoli, Šejh Hor, Vesailu-š-ši'e, tom 11, 16 i 18. izdavač Entešarate islami, treće izdanje, Tehran, 1395.
- 9. Fejz Kašani, Muhsin, El-Vafi, Mektebetul Emirul-mu'minin, prvo izdanje, Isfahan, 1406.
- 10. Kulejni, Muhammed bin Jakub, Kafi, tom 2, 5 i 7, Darul-edva', Bejrut.
- 11. El-Medžlisi, Muhammed Bakir, Biharul-envar, tom 15, 41, 71 i 77. Darul-ehjaut-terras, treće izdanje, Bejrut, 1403.
- 12. Muhammedi, Kazim i Dašti, Mu'džmul-mufehres li el-fazil Nehdžul-belaga, Darul-edva', Bejrut, 1406.
- 13. Muderisi, Hadi, Ahlakijat Emirul-mu'minin, Muesisetul-ealemi, prvo izdanje, 1411.
- 14. Nedžefi, Muhammed Hasan, Dževahirul-kelam, tom 40.
- 15. Nuri, Mirza Husejn, Mustedrekul-vesail, tom 11, 14, 17 i 18, Intešaratul-islamijje, Tehran, 1338.